

การพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของ จังหวัดเพชรบุรี*

Research and Development on Model of the Elderly Social Welfare Provision Appropriate to Socio-geographic Basis of Phetchaburi

ศุภณัฐ ทรัพย์นาวิน (Supanat Sapnawin)**

มยุรี วัดแก้ว (Mayuree Watkaew)***

ป้อม กิมวังตะโก (Pom Kimwangtago)****

เชาว์ พันธน้อย (Chao Pannoi)*****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรี และทดลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นในพื้นที่ 3 ตำบล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้น แบบสัมภาษณ์ และประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างได้จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานชมรมผู้สูงอายุและคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มละ 30 คน และคณะทำงานผู้สูงอายุประจำหมู่บ้านละ 4-5 คน ดำเนินการวิจัยโดยการสำรวจข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลการสัมภาษณ์ประธานและกรรมการชมรมผู้สูงอายุ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และการจัดสนทนากลุ่มผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรีคือ ชมรมผู้สูงอายุควรเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมโดยมีคณะทำงานผู้สูงอายุระดับหมู่บ้านเป็นผู้ประสานงานและกลุ่ม องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ในการจัดกิจกรรม การจัดกิจกรรมควรจัดในระดับหมู่บ้านมากกว่าเดือนละ 1 ครั้ง และผู้สูงอายุนำความรู้และทักษะที่ได้ไปปฏิบัติเป็นประจำวันที่บ้านของตนเองแล้วนำมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันในการจัดกิจกรรมระดับหมู่บ้านครั้งต่อไป กิจกรรมระดับตำบลควรจัดอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และกิจกรรมระดับจังหวัดควรจัดอย่างน้อย

* งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2560

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี หัวหน้าโครงการวิจัย Supanat Sapnawin, Assistant Professor, Dr., Public Administration Program, Phetchaburi Rajabhat University, Head of research project

*** รองศาสตราจารย์ ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีผู้ร่วมวิจัย

Mayuree Watkaew, Associate Professor, Retired instructor, PhetchaburiRajabhat University, Co-researcher

**** ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีผู้ร่วมวิจัย

Pom Kimwangtago, Retired instructor, PhetchaburiRajabhat University, Co-researcher

***** Chao Pannoi, Retired instructor, PhetchaburiRajabhat University, Co-researcher

ปีละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ชมรมผู้สูงอายุควรตั้งคณะทำงานด้านการจัดหาทุนสำหรับใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม เมื่อนำรูปแบบไปทดลองกับชมรมผู้สูงอายุใน 3 ตำบล พบว่า คณะทำงานประจำหมู่บ้านของแต่ละชมรม สามารถดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่จัดเตรียมกันไว้ได้ และได้รับการสนับสนุนทรัพยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ การจัดสวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุ ภูมิสังคม

Abstract

This qualitative study applying research and development approach aimed to develop the model of the elderly social welfare provision appropriate to socio-geographic basis of Phetchaburi Province and to try out the model in 3 sub-districts. The tools for data collection were a preliminary data checklist form, an interview form, and questions for focus group discussion. The samples, selected by using purposive sampling method, consisted of 30 presidents of sub-district administrative organizations, 30 presidents of the elderly clubs, 30 committees of the elderly clubs, and the village taskforce, 4-5 persons each village. The data were collected by surveying, interviewing, organizing workshop, and organizing focus group discussion. The data analysis by using content analysis revealed that the proper model of the elderly social welfare provision consisted of the following aspects: 1) the elderly club by the coordination of village taskforce should be the leader in organizing activities for the elderly in the village and sub-district, 2) the relevant groups, organizations, and offices should support essential resources for organizing activities, 3) the activities in the villages should be held more than once a month and the elderly attending the activities should apply the knowledge and skills they have got to practice in daily life, 4) the elderly should share their experience to each other in the next meeting, 5) the activities in sub-district and province levels should be held at least once a month and once a year respectively, and 6) the taskforce for raising funds should be established in every elderly club. After the model being tried out in 3 sub-districts, it was found that the village taskforce could successfully organize the projects and activities they planned with the support of resources from relevant organizations.

Keywords: Social welfare provision, the elderly, socio-geographic basis

บทนำ

การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆทั่วโลกในพ.ศ. 2559 โลกของเรามีประชากรทั้งหมดประมาณ 7,433 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 929 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งหมดสำหรับประชาคมอาเซียนซึ่งมีสมาชิก 10 ประเทศประชากรของอาเซียนที่กำลังมีอายุสูงขึ้นเช่นเดียวกันในพ.ศ. 2559 มีประเทศสมาชิก 3 ประเทศได้กลายเป็นสังคมสูงอายุแล้วได้แก่สิงคโปร์ (ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 18.7) ประเทศไทย (ร้อยละ 16.5) และเวียดนาม (ร้อยละ 10.7) ประเทศที่กำลังจะเข้าสู่สังคมสูงอายุในอีก 2-3 ปีข้างหน้าได้แก่มาเลเซีย (ร้อยละ 9.5) เมียนมา (ร้อยละ 9.2) (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560 : 3)

สถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศไทย

ใน พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีประชากรอาศัยอยู่ทั้งหมดประมาณ 68.9 ล้านคนในจำนวนนี้เป็นประชากรไทย 65.9 ล้านคนและเป็นแรงงานข้ามชาติอีกประมาณ 3 ล้านคนในจำนวนประชากรไทยทั้งหมด 65.9 ล้านคนมีผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 11 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ในขณะที่ประชากรรวมของประเทศไทยกำลังเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่ช้าลงอย่างมากจนเหลือเพียงร้อยละ 0.4 ต่อปีในปัจจุบันประชากรสูงอายุกลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่สูงมาก ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นด้วยอัตราประมาณร้อยละ 5 ต่อปีประชากรอายุ 80 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นด้วยอัตราสูงมากกว่าร้อยละ 6 ต่อปี

ในอนาคตอันใกล้จำนวนประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นอีกมากประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2567 - 2568 เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 จำนวน ประชากรสูงอายุที่จะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในอนาคตเห็นได้ชัดเจนจากการที่ประชากรรุ่นที่เกิดเกินกว่าล้านคนต่อปีระหว่างปี 2506 - 2526 (ซึ่งขณะนี้มีอายุ 33-53 ปี) กำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุในอีกไม่ช้าอีก 20 ปีข้างหน้าคลื่นประชากรลูกใหญ่นี้จะมีอายุ 53-73 ปีเมื่อนั้นสัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยจะสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559 นี้ได้แสดงให้เห็นว่ามีผู้สูงอายุจำนวนมากที่อาจจัดอยู่ในภาวะเปราะบางหนึ่งในสามของผู้สูงอายุมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนบุตรซึ่งเคยเป็นแหล่งรายได้สำคัญของผู้สูงอายุมีสัดส่วนลดลงร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวหรือตามลำพังกับผู้สูงอายุด้วยกันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจำนวนผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงประมาณ 4 แสนคนและผู้สูงอายุที่เป็นโรคสมองเสื่อมประมาณ 6 แสนคนในปี 2559 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอีกมากในอีก 20 ปีข้างหน้าผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงจะเพิ่มเป็น 1.3 ล้านคนและผู้ป่วยด้วยโรคสมองเสื่อมจะเพิ่มเป็น 1.4 ล้านคน

นอกจากนี้แล้วผู้สูงอายุไทยที่อยู่ในเขตเมืองและชนบทที่มีสภาพทางเศรษฐกิจที่ต่างกันยังมีความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสุขภาพอนามัยซึ่งเนื่องมาจากข้อจำกัดในการเดินทางและการรับรู้สิทธิของผู้สูงอายุในกลุ่มต่างๆ การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดีเช่นการออกกำลังกายการมีกิจกรรมทางสังคมแม้จะไม่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยตรงแต่จะช่วยลดภาระในการดูแลและให้บริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมาก ประเทศไทยจำเป็นต้องเตรียมพร้อมด้วยการระดมทรัพยากรทั้งหลายสร้างบุคลากรปรับบทบาทหน้าที่และเพิ่มการประสานงานขององค์กร/หน่วยงานแก้ไขและปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆพัฒนารูปแบบและระบบต่างๆ ในการให้บริการด้านสุขภาพอย่างเท่าเทียมกันแก่ผู้สูงอายุที่จะเพิ่มจำนวนขึ้นอีกมากในอนาคตอันใกล้ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560 : 4)

ตารางที่ 1.1 จำนวนชมรมผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบุรี

อำเภอ	จำนวน ชมรม	ประชากร	จำนวนผู้สูงอายุ คนร้อยละ		ช่วงวัยอายุ					
					วัยต้น (60-69 ปี)		วัยกลาง (70-79 ปี)		วัยปลาย (80 ปีขึ้นไป)	
			คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
เมือง	26	114,679	20,511	17.89	10,263	50.04	6,139	29.93	4,109	20.03
เขาย้อย	10	35,601	7,119	20.00	3,515	49.37	2,114	29.70	1,490	20.93
หนองหญ้าปล้อง	9	13,503	1,831	13.56	1,002	54.72	574	31.35	255	13.93
ชะอำ	18	63,290	9,525	15.05	5,251	55.13	2,801	29.41	1,473	15.46
ท่ายาง	20	81,021	15,330	18.92	7,446	48.57	4,456	29.07	3,428	22.36
บ้านลาด	20	45,291	9,047	19.98	4,559	50.39	2,816	31.13	1,672	18.48
บ้านแหลม	13	54,751	10,733	19.60	4,980	46.40	3,462	32.26	2,291	21.35
แก่งกระจาน	9	30,350	3,845	12.67	2,131	55.42	1,126	29.28	588	15.29
รวม	126	438,486	77,941	17.78	39,147	50.23	23,488	30.14	15,306	19.64

ที่มา : (ผลการดำเนินงาน ไตรมาสที่ 2 (ตุลาคม 2558 – 31 มีนาคม 2559) ของ สาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ฯ ประจำจังหวัดเพชรบุรี)

เอกสารการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมด้านผู้สูงอายุจังหวัด ในคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมจังหวัดเพชรบุรี ครั้งที่ 1/2559 วันพฤหัสบดี ที่ 30 มิถุนายน 2559 ณ ห้องประชุมธารน้ำใจ สำนักงานสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ฯ ประจำจังหวัดเพชรบุรี

จากตารางที่ 1.1 แสดงว่า เมื่อปี 2559 จังหวัดเพชรบุรีมีจำนวนผู้สูงอายุ 77,941 คน คิดเป็นร้อยละ 17.78 ของประชากรทั้งหมด 438,486 คน โดยอำเภอเขาย้อย มีร้อยละของผู้สูงอายุต่อประชากรสูงสุด คือ ร้อยละ 20.00 รองลงมาคือ อำเภอบ้านลาดและอำเภอบ้านแหลม ร้อยละ 19.98 และ 19.60 ตามลำดับ ส่วนอำเภอแก่งกระจาน มีจำนวนผู้สูงอายุเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรน้อยที่สุด คือ เพียงร้อยละ 12.67 แสดงว่า จังหวัดเพชรบุรีใกล้จะเป็นสังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์แล้ว ทั้งนี้มีอำเภอเขาย้อย อำเภอบ้านลาด และอำเภอบ้านแหลม

สถานการณ์ผู้สูงอายุของจังหวัดเพชรบุรี ประจำปี 2560

สถานการณ์ผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบุรี มีจำนวนผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) ทั้งหมดจำนวน 83,269 คน คิดเป็นร้อยละ 17.58 จากจำนวนประชากรทั้งหมด 473,585 คน แยกเป็นผู้ชาย 35,463 คน คิดเป็นร้อยละ 42.59 ผู้หญิง 47,806 คน คิดเป็นร้อยละ 57.41 จำนวนผู้สูงอายุ 100 ปีขึ้นไป แยกเป็นผู้ชาย 51 คน ผู้หญิง 54 คน ซึ่งจัดว่าเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) ซึ่งสถานการณ์ประชากรผู้สูงอายุดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจ โดยในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดเพชรบุรีมีจำนวนประชากรวัยแรงงาน (อายุ 26 - 59 ปี) จำนวน 243,052 คน คิดเป็นสัดส่วนของประชากรวัยทำงาน ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ คือ ประชากรวัยแรงงาน 4 คน ทำหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุ 1 คน

การดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็นหน้าที่ของหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สำหรับภาครัฐ หน่วยงานที่ดูแลผู้สูงอายุโดยตรงคือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีหน่วยงานส่วนกลางคือ กรมกิจการผู้สูงอายุ หน่วยงานส่วนภูมิภาคคือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) โดยมี คณะกรรมการสวัสดิการสังคมจังหวัด และคณะอนุกรรมการสวัสดิการสังคม ด้านผู้สูงอายุ เป็นผู้รับผิดชอบ นอกจากนี้ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดยังทำหน้าที่ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพ.อส.) ซึ่งเป็นศูนย์ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์สนับสนุนงบประมาณให้จัดตั้งและให้อยู่ในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้ หน่วยงานอื่นๆ ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุในส่วนภูมิภาค ได้แก่ สำนักงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่แทนกระทรวงในระดับจังหวัด เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานเขตการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานแรงงานจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด เป็นต้น

แต่หน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนผู้สูงอายุมากที่สุดคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขประชาชนทุกเพศ ทุกวัยโดยการจัดทำแผนพัฒนาตำบลระยะ 3-5 ปี และงานดูแลและพัฒนาผู้สูงอายุจะเป็น ยุทธศาสตร์หนึ่งใน 7-8 ยุทธศาสตร์ ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการอยู่ยังไม่สามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในบั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุได้ เพราะยังดำเนินการได้ไม่ครอบคลุมทั่วถึงการจัดสวัสดิการสังคมซึ่งมีอยู่หลายด้าน เนื่องจากเหตุผลหลายประการ

ประการแรก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจมากมายในขณะที่มีงบประมาณจำกัดจึงไม่สามารถทำภารกิจทุกด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือให้บรรลุเหตุผลสูงสุดที่ควรจะเป็นได้

ประการที่สอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบุคลากรจำกัด เจ้าหน้าที่คนหนึ่งๆ ต้องรับผิดชอบภารกิจหลายอย่าง ทำให้ปฏิบัติงานได้ไม่เต็มที่ในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง

ประการที่สาม กิจกรรม/โครงการพัฒนาท้องถิ่นของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มักเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเนื่องจากเป็นความต้องการเบื้องต้นของประชาชนในชนบท/เมืองที่ยังคง มีปัญหาความต้องการด้านความสะดวก และความปลอดภัยเป็นหลัก

ประการที่สี่ การให้ความสำคัญต่อการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุยังอยู่ในระดับต่ำๆ เนื่องจากภาระกิจ การจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหลายกลุ่มคน เช่น ผู้ป่วยโรคเอดส์ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ เป็นต้น

ประการที่ห้า ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่อง แนวทาง/รูปแบบการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของแต่ละท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะดำเนินการในลักษณะเหมือนกัน กัน เช่น การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การสนับสนุนกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุและกิจกรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรมวันผู้สูงอายุ เป็นต้น จะมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งที่จัดกิจกรรม/โครงการตามความต้องการของหน่วยราชการส่วนภูมิภาค เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัด เป็นต้น โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณมาดำเนินการ

ประการสุดท้าย ยังขาดองค์ความรู้ที่เหมาะสมสำหรับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุ เพศ อาชีพ การศึกษา สุขภาพ ฐานะ ถิ่นที่อยู่อาศัย สภาพที่อยู่อาศัย และสถานภาพในครอบครัว เพื่อเป็นการช่วยให้การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

ดังนั้น แนวทางหนึ่งที่ต้องกรปรกครองส่วนท้องถิ่นใช้ในการดูแลผู้สูงอายุคือการให้การสนับสนุนชมรมผู้สูงอายุที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นในระดับตำบลโดยหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ กล่าวคือ สถานีนอมนัยหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต่างๆ

งานวิจัยเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุ เรื่อง “ลักษณะการดำเนินงานและกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ” ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ชี้ว่า ลักษณะการก่อตั้งชมรมนั้นเกิดจากแกนนำเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสถานีนอมนัยจำนวน 37.5% และผู้สูงอายุในชุมชน 34.8% อปท. อบต. เทศบาล 10% ผู้ใหญ่บ้าน 4.9% เจ้าหน้าที่พัฒนาสังคม 3.0% โดยการก่อตั้งกว่า 91% มีเป้าหมายเพื่อดูแลสุขภาพ และ 80% เพื่อพบปะสังสรรค์ นอกจากนี้การก่อตั้งชมรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในช่วงปี 2544-2550

ในปัจจุบัน มีชมรมผู้สูงอายุอยู่โดยทั่วไป ทั้งประเทศ ประมาณ 3,487 ชมรม ชมรมดังกล่าวบางชมรมก็ดำเนินการเป็นเอกเทศบางชมรมก็อยู่ในเครือข่ายสภาผู้สูงอายุ แห่งประเทศไทยบางชมรม ก็อยู่ในเครือข่าย ของหน่วยงานกระทรวงสาธารณสุข ระดับจังหวัดบางชมรมก็อยู่ในเครือข่ายกรมประชาสัมพันธ์ การศึกษาค้นคว้าได้พยายามติดต่อโดยทางไปรษณีย์ ไปยังชมรมทุกชมรมแต่พบว่า มีชมรมที่ตอบแบบสอบถามเพียง 1,024 ชมรม ทั้งที่สอบถามไปเข้าถึง 2 ครั้งแสดงว่า ในจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด ที่อ้างว่าเป็นชมรมผู้สูงอายุนั้นที่ดำเนินการเป็นกิจจะลักษณะมีอยู่เพียง 1,042 ชมรม (30%) เท่านั้น นอกนั้นอาจมีแต่ชื่อ แต่ไม่ได้มีกลไกดำเนินการอะไรชมรมผู้สูงอายุที่อยู่ในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุ แห่งประเทศไทยฯจะเป็นชมรมที่มีสถานภาพมั่นคง มีการดำเนินการต่อเนื่อง แน่นอมนมากที่สุด (ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าชมรมผู้สูงอายุ ที่สมัครเข้าอยู่ในเครือข่าย ของสภาแห่งประเทศไทยฯ จะต้องดำเนินการมาแล้วไม่ต่ำกว่า 1 ปี และมีสมาชิกในชมรมไม่ต่ำกว่า 50 คน เป็นมาตรการกรองคุณภาพอยู่แล้ว)

เมื่อพิจารณาถึงการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ จะปรากฏว่าชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (กว่า 70%) เป็นชมรมที่ตั้งขึ้นโดยข้าราชการกระทรวงสาธารณสุข และกรมประชาสัมพันธ์ เป็นผู้ชักชวนสนับสนุนให้ตั้งขึ้น จึงเป็นไปได้ว่า เมื่อตั้งแล้วหน่วยงานราชการที่ริเริ่มไม่ติดตามต่อเนื่อง ชมรมที่ตั้งขึ้นก็เลิกไปบางแห่งตั้งขึ้นแล้ว ก็ไม่รู้จะทำอะไรต่อไป จึงมีแต่ชื่อหาคนรับผิดชอบไม่ได้ ทั้งนี้ทั้งนั้น น่าจะเป็นไปได้ว่าการก่อตั้งครั้งแรกไม่มีอุดมการณ์แน่อน ผู้สูงอายุก็น่าจะไม่ทราบที่ตั้งขึ้นทำไม ชมรมเป็นของใคร ใครเป็นผู้ดำเนินการเพื่ออะไรและเชื่อว่าผู้ชักชวนขึ้นมาเอง ในระดับจังหวัด - อำเภอก็น่าจะเข้าใจในอุดมการณ์ ของชมรมผู้สูงอายุ อย่างถ่องแท้เมื่อทางส่วนกลาง และหน่วยเหนือแจ้งมาให้จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในท้องถิ่นก็จัดตั้ง จึงปรากฏเมื่อตั้งขึ้นแล้วชมรมมิได้มีการพัฒนาให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร ดังนั้นเมื่อ (ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ, มปป.: 13)

คณะทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ติดต่อกับได้ทั้ง 3,466 ชมรม ตามรายชื่อจึงมีการตอบรับแบบสอบถามเพียง 1,042 ชมรม

สำหรับจังหวัดเพชรบุรี ชมรมผู้สูงอายุมีจำนวนถึง 126 ชมรม กระจายไปทั้ง 8 อำเภอ ตามข้อมูลในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1.2 จำนวนผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยในแต่ละชมรมฯ ในจังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	จำนวนชมรมฯ	จำนวนผู้สูงอายุ	ค่าเฉลี่ยจำนวนผู้สูงอายุต่อ 1 ชมรม
เมือง	26	20,511	789
เขาย้อย	10	7,119	712
หนองหญ้าปล้อง	9	1,8-31	203
ชะอำ	18	9,525	529
ท่ายาง	20	15,330	767
บ้านลาด	20	9,047	452
บ้านแหลม	13	10,733	826
แก่งกระจาน	9	3,845	427
รวม	126	77,941	619

จากตารางที่ 1.2 แสดงว่า ในจำนวนชมรมผู้สูงอายุที่มีในจังหวัดเพชรบุรี 126 ชมรม ที่ดูแลประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 77,941 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 619 คนต่อ 1 ชมรม ค่าเฉลี่ยเมื่อแยกตามอำเภอ พบว่า 3 อันดับแรกที่ชมรมผู้สูงอายุรับผิดชอบผู้สูงอายุจำนวนมากกว่าค่าเฉลี่ยทั้งจังหวัดคือ ชมรมผู้สูงอายุในอำเภอบ้านแหลม อำเภอเมือง และอำเภอท่ายาง รับผิดชอบผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยต่อชมรม 826 คน 789 คน และ 767 คนตามลำดับ และชมรมผู้สูงอายุในอำเภอหนองหญ้าปล้องรับผิดชอบผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยต่อชมรมน้อยที่สุด คือ 203 คนต่อ 1 ชมรม

นอกจากนี้ จากการเดินทางไปเยี่ยมชมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุหลายๆ แห่งของคณะผู้วิจัย พบว่า ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง บางแห่งก็จัดกิจกรรมน้อยกว่านี้ และผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมยังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบสัดส่วนกับจำนวนผู้สูงอายุที่มีทั้งหมดในตำบล รวมทั้งกิจกรรมที่จัดยังไม่สามารถจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมได้ โดยมากจะทำตามๆ กัน ไม่หลากหลายและไม่ตอบสนองความต้องการและความจำเป็นด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุ และมักจัดในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางเข้าร่วมกิจกรรม

ข้อมูลสถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเหตุผลสำคัญที่สมควรหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขหรือหารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เหมาะสมเพื่อให้เป็นสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ หากไม่ดำเนินการใดๆ เพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจะเป็นภาระของสังคมที่สังคมจะสิ้นเปลืองทรัพยากรในการดูแล และประเทศไทยจะต้องสูญเสียความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี
4. เพื่อทดลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งที่จะพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรี และทำการทดลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นในพื้นที่ 3 ตำบล ที่มีความพร้อม มีความสนใจและเต็มใจให้การสนับสนุนการทดลองในครั้งนี้
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ประกอบด้วย
 - 2.1 พื้นที่ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุนั้น คณะผู้วิจัยใช้พื้นที่ที่อยู่ในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลใน 8 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี
 - 2.2 พื้นที่ที่ใช้การทดลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นนั้น คณะผู้วิจัยใช้พื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลดอนยาง อำเภอเมือง ตำบลสมอพลี อำเภอบ้านลาด และตำบลบ้านในดง อำเภอท่ายาง
3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่
 - 3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ชุมชนผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ใน 8 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 126 ชุมม และ 2) องค์การบริหารส่วนตำบลใน 8 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 69 แห่ง ซึ่งคณะผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)
 - 3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ชุมชนผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลใน 8 อำเภอของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 30 ชุมม และ 2) องค์การบริหารส่วนตำบลใน 8 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 30 แห่ง ซึ่งคณะผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)
 - 3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 30 คน ประธานชมรมผู้สูงอายุ 30 คน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ 30 คน และคณะทำงานผู้สูงอายุประจำหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 4 - 5 คน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ใช้เวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือน มกราคม 2560 ถึง ธันวาคม 2560 มีรายละเอียด ดังนี้
เดือนมกราคม - มีนาคม 2560 การสำรวจ วิเคราะห์ และสังเคราะห์รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของหน่วยงานต่างๆ
เดือนเมษายน - พฤษภาคม 2560 การพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรี
เดือนมิถุนายน - สิงหาคม 2560 การทดลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น
เดือนกันยายน - ตุลาคม 2560 การปรับปรุงรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรี
เดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2560 สรุปผลการวิจัย และผลการทดลอง

การดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย มีดังนี้

1. การจัดประชุมประธานชมรมผู้สูงอายุ หรือบุคคลที่ประธานชมรมมอบหมาย เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประธานชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2560 เพื่อทราบถึงรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของชมรมต่างๆ รวมทั้งให้ประธานชมรม หรือบุคคลที่ประธานชมรมมอบหมาย ได้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือโครงการสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ
2. ส่งแบบสอบถามถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือบุคคลที่นายก อบต.มอบหมาย เพื่อทราบถึงการดำเนินกิจกรรม หรือโครงการอื่นๆสำหรับผู้สูงอายุ และปัญหาอุปสรรคในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
3. คณะผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในตำบลต่างๆ ทุกอำเภอ โดยเน้นที่ตำบลที่มีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ(ศพ.อส.)
4. เป็นศูนย์ที่อยู่ในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลมีทั้งหมด 7 แห่ง แต่เนื่องจากในเขตอำเภอเมือง มีศูนย์อยู่ 2 แห่ง ที่ตำบลดอนยาง และตำบลช่องสะแก คณะผู้วิจัยจึงเลือกที่จะเข้าร่วมสังเกตการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนยางเพียงแห่งเดียว และจัดสนทนากลุ่มคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุตำบลเหล่านั้น ประกอบด้วย 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลดอนยาง อำเภอเมือง ตำบลสมอพลี อำเภอบ้านลาด ตำบลบ้านในดง อำเภอท่ายาง ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย ตำบลวังจันทร์ อำเภอแก่งกระจาน และตำบลยางน้ำกลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง
5. ประมวลสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากข้อ 1-4 ที่แสดงถึงกิจกรรมที่ชมรมผู้สูงอายุและองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการอยู่
6. เลือกตำบลที่มีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เป็นการเลือกแบบเจาะจงได้ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลดอนยาง อำเภอเมือง ตำบลสมอพลี อำเภอบ้านลาด และตำบลบ้านในดงอำเภอท่ายาง เพื่อใช้เป็นกลุ่มทดลองในการวิจัยครั้งนี้

7. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในวันที่ 11 กรกฎาคม 2560 โดยเชิญ คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนยาง ตำบลสมอพลี ตำบลบ้านในดง ชมรมละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้

8. ประมวลสังเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

9. ทดลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ในพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลดอนยาง ตำบลสมอพลี และตำบลบ้านในดง โดยมีขั้นตอนดังนี้

9.1 คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุคัดเลือกคณะทำงานประจำหมู่บ้าน

9.2 จัดสนทนากลุ่มคณะทำงานประจำหมู่บ้าน จากพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลดอนยาง ตำบลสมอพลี ตำบลบ้านในดง เพื่อวางแผนในการจัดกิจกรรม 5 อ. ในหมู่บ้านของตนเอง

9.3 ดำเนินกิจกรรมตามแผนกิจกรรม 5 อ.

9.4 สรุปและรายงานผลการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

10. จัดเวทีวิพากษ์ผลการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เป็นผู้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะและปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

11. สรุปและเขียนรายงานการวิจัยพร้อมทั้งการจัดพิมพ์รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

1.2 การเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปของเอกสารและแผ่นซีดี

การรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร เป็นการศึกษาและวิเคราะห์จากแผนพัฒนาตำบล 3 ปี (พ.ศ. 2559 – 2561) ของ องค์การบริหารส่วนตำบล และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

2. การสอบถามประธานชมรมผู้สูงอายุ หรือบุคคลที่ประธานชมรมมอบหมาย และสอบถามนายก องค์การบริหารส่วนตำบล หรือบุคคลที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมอบหมาย เกี่ยวกับรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ และการจัดกิจกรรมหรือโครงการอื่นๆสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

3. การบันทึกผลการสังเกตการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุที่มีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ ตำบลดอนยาง อำเภอเมือง ตำบลสมอพลี อำเภอบ้านลาด ตำบลบ้านในดง อำเภอท่าสาย ตำบลหนองปรือ อำเภอเขาย้อย ตำบลวังจันทร์ อำเภอแก่งกระจาน และตำบลยางน้ำกลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง

4. การจัดสนทนากลุ่มคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุจากตำบลต่างๆ ทั้ง 6 แห่ง ดังกล่าวนั้น

5. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยการระดมความคิดจาก คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนยาง ตำบลสมอพลี และตำบลบ้านในดง

6. การจัดสนทนากลุ่มคณะทำงานประจำหมู่บ้าน จากพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลดอนยาง ตำบลสมอพลี และตำบลบ้านในดง ในการจัดกิจกรรม 5 อ. ในหมู่บ้านของตนเอง

7. คณะผู้วิจัยร่วมกับการกรรมการชมรมผู้สูงอายุบันทึกภาพและผลการดำเนินกิจกรรมตามแผนกิจกรรม
5 อ.

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมได้ในขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัยมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ซึ่งเป็นการ วิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis and Synthesis) ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบโดยการตีความ (Interpret) เทียบเคียงทฤษฎีและผลงานวิจัยที่มีการศึกษาวิจัยไว้แล้ว และนำเสนอผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลในรูปของความเรียง

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.1 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเพชรบุรีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพ.อส.) โรงเรียนผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการชุมชน (การสนับสนุนงบประมาณ อาคารสถานที่ วิชาการ และวิทยากร)

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การจ่ายเบี้ยยังชีพ การจัดกิจกรรมผู้สูงอายุในเทศกาลสำคัญ การพาผู้สูงอายุไปทัศนศึกษา การส่งเสริม สนับสนุนกลุ่ม องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

1.3 สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จังหวัดเพชรบุรี ชมรมผู้สูงอายุตำบลต่างๆ ในจังหวัดเพชรบุรี จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การประชุมคณะกรรมการและสมาชิก การจัดกิจกรรม ออกกำลังกาย การเลี้ยงอาหาร กิจกรรมนันทนาการต่างๆ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย/นิมนต์พระมาเทศน์ การขอบริจาคเงินจากสมาชิกเพื่อทำกิจกรรม การศึกษาดูงาน/แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชมรมอื่น การจัดทัศนศึกษาต่างจังหวัด การทำงานกับกลุ่ม องค์กรอื่นในชุมชน

1.4 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) การดูแลรักษาสุขภาพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ การให้ความรู้และทักษะในการดูแลสุขภาพ อนามัยส่วนบุคคลและครอบครัว การสนับสนุนวิทยากร กระบวนการ เครื่องมือ อุปกรณ์สำหรับการออกกำลังกาย

1.5 วัด มีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การพัฒนาสุขภาพจิต การส่งเสริมจิตอาสา การส่งเสริมการสร้างบุญ สร้างกุศล ให้ทาน รักษาศีลบำเพ็ญภาวนา โรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้มีประสบการณ์และ ทรงภูมิปัญญา

1.6 ธุรกิจเอกชน สนับสนุนเงินทุน วัสดุ สิ่งของในการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุและการจ้างงานผู้สูงอายุ

2. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1 ภาพรวมของการจัดการของแต่ละหน่วยงาน พบว่า ชมรมผู้สูงอายุเป็นหน่วยหลักในการรวมผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นประจำทุกๆ เดือนๆ ละครั้ง หรือเกือบทุกเดือน องค์ประกอบของกรรมการชมรมผู้สูงอายุมีความหลากหลาย ส่วนหนึ่งเป็นข้าราชการบำนาญ ส่วนหน่วยงานอื่นๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล จัดกิจกรรมตามความจำเป็นหรือตามโอกาสเทศกาลสำคัญๆ เช่น การจัดทัศนศึกษา การจัดงานวันปีใหม่ การจัดงานวันผู้สูงอายุในเทศกาลวันสงกรานต์ การจ่ายเบี้ยยังชีพ เป็นต้น ส่วนโรงเรียนมีส่วนในการเชิญผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถ ไปเป็นวิทยากร เป็นการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุได้ทางหนึ่ง หน่วยงานที่ดูแลด้านสุขภาพคือ รพ. สต.จะมีบทบาทค่อนข้างเด่นชัดทั้งในแง่ของการตรวจสุขภาพการรักษายาบาล การจ่ายยารักษาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และการให้ความรู้ในอื่นๆ ที่มีการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

2.2 กิจกรรมต่างๆ ที่ชมรมผู้สูงอายุและหน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น ยังขาดแผนกลยุทธ์ที่ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะลำพังแต่ชมรมฯ เองยังไม่มีกำลังพอ ทั้งเงิน คน และวัสดุอุปกรณ์ สำหรับจัดกิจกรรม ชมรมฯ จำเป็นต้องประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อขอรับการสนับสนุนโดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งยังไม่ปรากฏในชมรมใด

2.3 การจัดกิจกรรมโดยขาด “แผนที่” ย่อมขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และจะประสบปัญหาในการจัดกิจกรรม เพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ ชมรมฯ ต่างๆ จึงจัดกิจกรรมตามที่เคยทำและทำตามชมรมอื่นๆ โดยไม่มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ ส่งผลให้กิจกรรมไม่น่าสนใจ ผู้สูงอายุไม่ยอมเข้าร่วม เกิดความเบื่อหน่ายทั้งผู้จัดและผู้เข้าร่วม เมื่อจำนวนคนเข้าร่วมกิจกรรมน้อย การขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ จึงไม่ค่อยได้ผล ทำให้ไม่มีกำลังทรัพยากรในการจัดกิจกรรม

2.4 ชมรมผู้สูงอายุควรที่จะเปลี่ยนแปลงแนวทางการบริหารจัดการ โดยเน้นการประสานงานทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการเพื่อให้มีทิศทางในการพัฒนา การประสานงานภายในที่สำคัญคือการระดมกำลังคนในแต่ละหมู่บ้านมาเป็นคณะทำงานด้านต่างๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อให้เข้าถึงผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในตำบล และการระดมทรัพยากรเพื่อการดำเนินการกิจกรรมของชมรมก็มีความสำคัญ ชมรมฯ จึงสมควรจัดตั้งคณะทำงานด้านนี้ขึ้นมาด้วย

2.5 การจัดกิจกรรมเพื่อประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียวที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย หรือหลายหน่วยงาน จำเป็นต้องมีแผนบูรณาการ งาน คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ เพื่อลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน

3. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี

เนื่องจากลักษณะทางภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรีเป็นสังคมเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนี้มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปี ส่วนใหญ่ และผู้สูงอายุบางส่วนในช่วงอายุ 70-79 ปี ยังคงประกอบอาชีพหลัก ที่เคยทำมาตั้งแต่วัยหนุ่มสาวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นผู้ติดอาชีพการงาน ติดบ้าน รวมทั้ง ติดหลาน (เลี้ยงหลาน) นอกจากนี้ งานอาชีพของแต่ละคนก็แตกต่างกันไป

ทำให้เวลาในการประกอบอาชีพมีความหลากหลาย บ้านที่อยู่อาศัยมักกระจาย ไม่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างสวัสดิการสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการให้ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมเป็น กลุ่มใหญ่ ในระดับจังหวัด อำเภอ หรือตำบล เป็นไปได้ยากมาก เนื่องจากสภาพบริบทที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากนี้ยังมีสาเหตุ อื่นๆ ที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมที่กลุ่ม ชมรม องค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น เช่น กิจกรรมไม่ น่าสนใจ กิจกรรมไม่หลากหลายพอที่จะตอบสนอง ความต้องการที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุ การขาดความต่อเนื่อง และความถี่ในการจัดกิจกรรม เป็นต้น

ดังนั้นรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัด เพชรบุรี จึงน่าจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 ศูนย์รวมหรือผู้นำในการจัดกิจกรรมควรเป็นชมรมผู้สูงอายุในแต่ละตำบล

3.2 กลุ่ม องค์กร หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนปัจจัยต่างๆ ให้การจัดกิจกรรม เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในรูปแบบบูรณาการ คน งาน เงิน ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ สำนักงานพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพ.อส.) โรงเรียนผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระ บรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระบรม ราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จังหวัดเพชรบุรี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) วัด โรงเรียน และ ธุรกิจเอกชน

3.2 กิจกรรมควรจัดมากกว่าเดือนละ 1 ครั้ง และจัดในระดับหมู่บ้าน โดยมีวิทยากรกระบวนการหรือ คณะทำงาน ระดับหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ/ประสานงาน และใช้สถานที่สาธารณะของหมู่บ้านในการจัดกิจกรรม เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม พบปะ สังสรรค์ เป็นประจำ โดยเน้นกิจกรรมหลัก 5 อ. คือ ออกกำลังกาย อาหาร อาชีพ ออม และ อาสา

3.3 การนำความรู้ และทักษะที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับหมู่บ้านไปปฏิบัติเป็นประจำวันที่ บ้านของตน แล้วนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันในกิจกรรมระดับหมู่บ้าน

3.4 การจัดกิจกรรมระดับตำบล อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยเน้นให้คณะทำงานระดับหมู่บ้านได้นำ ประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนกัน รวมทั้งการแสดงผลงานที่โดดเด่นของหมู่บ้านให้หมู่บ้านอื่นๆ ได้ชื่นชม

3.5 การจัดกิจกรรมระดับจังหวัด อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแสดงผลงาน ของแต่ละตำบล

3.6 การจัดหาทุนสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ นอกจากการได้รับการสนับสนุนจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ชมรมผู้สูงอายุควรจัดกิจกรรมการระดมทุนโดยวิธีการต่างๆ โดยให้ตั้ง คณะทำงาน เฉพาะเรื่องนี้ขึ้นมา แล้วติดต่อขอรับการสนับสนุนจากบุคคล กลุ่ม องค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ เช่น เงินทำบุญอุทิศส่วน กุศลให้ผู้ถึงแก่กรรมในงานฌาปนกิจศพหรือ งานมงคลอื่นๆ เงินสาธารณประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านและสหกรณ์ต่างๆ การเขียนโครงการเสนอขอรับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนสวัสดิการสังคมของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง

ของมนุษย์ (พมจ. เพชรบุรี) การขายผลิตผล/ผลิตภัณฑ์/อาหาร ที่เกิดจากการรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านอาชีพ การจัดทำตู้รับบริจาคเพื่อนำไปวางไว้ตามสถานที่ชุมชนต่างๆ การทอดผ้าป่าสามัคคี (ผ้าป่าเงิน ผ้าป่าขยะ) ฯลฯ

4. ผลการทดลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น

หลังจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่จัดเก็บด้วยการไปสังเกตการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของตำบลต่างๆ รวมทั้งการสนทนากลุ่มกับคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ และได้พูดคุยกับนายก/เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้ข้อมูลที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการที่อยากเห็นกิจกรรมผู้สูงอายุที่ดีกว่าเดิม จึงสรุปรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่ควรจะเป็นและน่าจะเหมาะสมกับภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรี ตามที่ปรากฏในข้อ 3 ข้างต้น จึงได้นำรูปแบบที่ได้ไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกรรมการชมรมผู้สูงอายุใน 3 ตำบล คือ ตำบลดอนยาง อำเภอเมือง ตำบลสมอพลี อำเภอบ้านลาด และตำบลบ้านในดง อำเภอท่ายาง เพื่อหาคณะทำงานผู้สูงอายุประจำหมู่บ้านของแต่ละตำบลให้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่แต่ละหมู่บ้านสนใจ ปรากฏผลดังนี้

4.1 มีคณะทำงานประจำหมู่บ้านทำหน้าที่ขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่แต่ละหมู่บ้านสนใจ คณะทำงานประจำหมู่บ้านมีจำนวนหมู่บ้านละ 4-5 คน เป็นอย่างน้อย

4.2 มีโครงการ/กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของแต่ละหมู่บ้านที่เน้นการออกกำลังกาย การปรุงอาหารที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ การฝึกอาชีพเสริมที่เน้นการมีกิจกรรมมากกว่ารายได้ และการอาสาพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง การออกกำลังกายด้วยท่าไม้พลอง การออกกำลังกายยืดเหยียดด้วยผ้าเช็ดตัว การออกกำลังกายด้วยการเต้นรำ การออกกำลังกายด้วยการฟ้อนรำไทย การฝึกโยคะ การอาสาทำความสะอาดและการพัฒนาสถานที่สาธารณะในหมู่บ้าน/ตำบล การปรุงอาหารสำหรับผู้สูงอายุ การทำน้ำสมุนไพร การรวมกลุ่มทำขนมเพื่อจัดจำหน่าย การปลูกผักสวนครัวปลอดภัย และการรวมกลุ่มทำไม้เสียบลูกชิ้น

4.3 แต่ละหมู่บ้านดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมที่ร่วมกันคิดไว้ ทำให้จำนวนผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น และมีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมในแต่ละเดือนถี่ขึ้นกว่าเดิมที่แต่ละตำบลจัดกิจกรรมอย่างมาเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งก็เป็นเพียงบางตำบลเท่านั้น บางตำบลจัดกิจกรรมน้อยมาก 3-4 เดือนจัด 1 ครั้ง ขึ้นอยู่กับเทศกาลสำคัญๆ และงบประมาณที่มีอยู่

4.4 ข้อค้นพบที่สำคัญของงานวิจัยครั้งนี้คือ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัดกิจกรรมส่งเสริมสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตสูงขึ้น นอกจากกำลังคนที่มีหน้าที่ดูแลการจัดกิจกรรมหรือที่เรียกว่า “วิทยากรกระบวนการ” แล้ว วัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณสำหรับดำเนินการมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจากการทดลองรูปแบบฯ โครงการวิจัยได้สนับสนุนงบประมาณให้แต่ละตำบลไปใช้ดำเนินกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ทำให้เกิดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมตามความสนใจมากขึ้นและบ่อยครั้งขึ้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ก็เป็นปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จของการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ เช่น พมจ. อบต. รพ.สต. กศน. วัด โรงเรียน ท้องที่ (ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน) และหน่วยงานเอกชน ซึ่งช่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรมทั้งในแง่วิชาการ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ในการฝึกอาชีพ การรวมคน นันทนาการ การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาสุขภาพ อนามัย รวมทั้งการสงเคราะห์ประชาชนในรายที่จำเป็น

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก ซึ่งมีทั้งหมด 4 ข้อ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 เพื่อสำรวจรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า ชมรมผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่จัดกิจกรรมเดือนละครั้ง เป็นกิจกรรมทางศาสนา ไหว้พระ สวดมนต์ ฟังเทศน์ ฟังธรรม กิจกรรมนันทนาการ ร้อง รำ ทำเพลง กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต กิจกรรมเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตให้เป็นสุข เป็นต้น ส่วนหน่วยงานอื่นๆ ส่วนใหญ่ทำหน้าที่สนับสนุนทรัพยากรในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ บางหน่วยงานจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเป็นเอกเทศก็มีอยู่บ้าง เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล จัดกิจกรรมตรวจสุขภาพและจ่ายยา องค์การบริหารส่วนตำบลจัดกิจกรรมในเทศกาลวันปีใหม่ และวันสงกรานต์ เป็นต้น เมื่อเปรียบเทียบกิจกรรมที่หน่วยงานต่างๆ จัดกับกิจกรรมที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ปรากฏว่า ยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมายที่หน่วยงานของจังหวัดเพชรบุรีไม่ได้ดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมตามที่ระบุในมาตรฐานการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ทั้ง 6 ด้าน ของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กิจกรรม 5 อ. ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หรือสิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุควรได้รับจากหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ทั้งนี้เนื่องจากกบิรบทหรือภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรีมีลักษณะเฉพาะที่สวัสดิการบางประเภทหรือบางด้านไม่มีความจำเป็น เช่น ด้านที่อยู่อาศัย หรือด้านรายได้ที่ผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบุรียังไม่เดือดร้อนมากนัก ส่วนใหญ่มีบ้านที่แข็งแรง ปลอดภัย ผู้สูงอายุในวัยก่อน 70 ปี ยังสามารถประกอบอาชีพหลักที่เคยทำมาก่อนได้ โดยเฉพาะอาชีพเกษตรกรรมสวนสวัสดิการด้านนันทนาการ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านความมั่นคงทางสังคมและการคุ้มครอง และด้านเครือข่ายสนับสนุนจะยังไม่ค่อยได้รับอย่างครบถ้วน

หากมองในแง่มุมของกิจกรรม 5 อ. ของ สสส. ด้านอาชีพและด้านการออม จะไม่ค่อยจำเป็นนักเพราะผู้สูงอายุในวัยต้นยังสามารถประกอบอาชีพได้ หากอายุเกิน 70 ปีแล้วส่วนใหญ่จะเริ่มพักผ่อนแล้วส่วนการออมน่าจะเป็นเรื่องของประชาชนวัยก่อนสูงอายุที่ต้องเริ่มมาก่อน แล้วออมต่อเนื่องมาจนถึงวัยผู้สูงอายุ หากผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอก็สามารถออมได้ กิจกรรมที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุน่าจะเป็นเรื่องของอาหารและการออกกำลังกาย เพราะร่างกายของผู้สูงอายุเริ่มเสื่อมโทรมลง จำเป็นต้องได้รับอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ย่อยง่าย ไม่มีสารพิษเจือปน และต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกายให้กล้ามเนื้อและอวัยวะต่างๆ แข็งแรง นอกจากนี้ ยังต้องมีจิตอาสาช่วยงานทางสังคมเพื่อเป็นการสร้างคุณค่าให้กับตนเองและเป็นโอกาสได้พบปะ พูดคุยกับผู้อื่น อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบุรีอยู่หลายกิจกรรม แต่หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ยังไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมได้ครบถ้วนเนื่องจากประสบปัญหาขาดแคลนด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านวิชาการ และด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีที่พัฒนาขึ้นโดยคณะผู้วิจัยในการวิจัยครั้งนี้ เกิดจากความพยายามที่จะหาแนวทางให้ผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมตามสิทธิที่สมควรได้รับ และพบว่า ชุมชนผู้สูงอายุที่มีอยู่ในทุกตำบลพยายามทำหน้าที่จัดสวัสดิการสังคมให้ผู้สูงอายุโดยการพึ่งตนเองและ อาศัยการสนับสนุนบางส่วนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและเอกชนแต่ปัญหาความทั่วถึงและความเป็นธรรมของการจัดสวัสดิการสังคมที่ดำเนินการโดยชุมชนผู้สูงอายุยังคงปรากฏอยู่เพราะผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนผู้สูงอายุจัดยังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้สูงอายุทั้งตำบล งานวิจัยครั้งนี้จึงเสนอแนะให้คณะกรรมการผู้สูงอายุประจำหมู่บ้านเพื่อทำหน้าที่ดูแลจัดกิจกรรม ในระดับหมู่บ้านให้มากกว่าเดือนละหนึ่งครั้ง มีกิจกรรมหลากหลาย และชักชวนให้ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมกันมากๆ แต่ชุมชนผู้สูงอายุยังคงเป็นแกนนำหลักในการดูแลผู้สูงอายุในตำบลในภาพรวม ส่วนหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องควรดูแลผู้สูงอายุตามบทบาทหน้าที่ของตนๆ โดยต้องบูรณาการกิจกรรมของตนให้เข้ากับกิจกรรมของหน่วยงานอื่นๆ จัดกิจกรรมพร้อมกันแบบบูรณาการที่รบกวนเวลาของผู้สูงอายุน้อยที่สุดผู้ที่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้บูรณาการกิจกรรมในระดับตำบลคือ ชุมชนผู้สูงอายุของตำบลนั้นๆ

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ได้คำนึงถึงสิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุควรได้รับจากหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ 6 ด้าน (ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน) ของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย รวมทั้งแนวคิดเรื่อง “สูงวัยสร้างเมือง” ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่เน้นกิจกรรม 5 อ. คือ อาหาร ออกกำลังกาย อาชีพ อาสา และออม โดยร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ เพื่อเปลี่ยน “ภาระ” ให้เป็น “พลัง” ตามแนวคิดของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงให้คณะกรรมการชุมชนผู้สูงอายุและคณะกรรมการผู้สูงอายุประจำหมู่บ้านทราบและเข้าใจเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

นอกจากนี้ ภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรีก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่คณะผู้วิจัยคำนึงถึง กล่าวคือสภาพแวดล้อมของพื้นที่ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ค่านิยม การใช้ชีวิตประจำวัน อาชีพ ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวและชุมชนย่อมส่งผลต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมสวัสดิการของผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นแกนนำในการดำเนินการแต่หลังจากศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า บทบาทหน้าที่ด้านการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล แม้จะปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาตำบล ระยะ 3 ปี แต่ในการปฏิบัติจริงกลับเป็นบทบาทของชุมชนผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่สนับสนุนทรัพยากรบางส่วน และจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเทศกาลสำคัญๆ เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันพ่อ วันแม่ รวมทั้งการจ่ายเบี้ยยังชีพและการจัดทัศนศึกษา ซึ่งไม่เพียงพอ และไม่ครอบคลุมด้าน

ต่างๆ ของสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่น่าจะดำเนินการได้จริงจึงควรให้ชมรมผู้สูงอายุเป็นแกนนำในการดำเนินการและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อทดลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น

การนำรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุไปทดลองใน 3 ตำบลโดยอาศัยชมรมผู้สูงอายุใน 3 ตำบล เป็นกลุ่มทดลอง คณะผู้วิจัยได้พยายามดำเนินการผลักดันให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายในระดับหมู่บ้าน ให้ครอบคลุมสวัสดิการด้านต่างๆ ที่ผู้สูงอายุสมควรได้รับและตามความจำเป็น แต่เนื่องจากคณะผู้วิจัยให้คณะทำงานผู้สูงอายุประจำหมู่บ้านเป็นผู้คิดกิจกรรมที่แต่ละหมู่บ้านสนใจประกอบกับข้อจำกัดด้านเวลาในการทดลองและงบประมาณสนับสนุน กิจกรรมที่นำมาจัดในช่วงการทดลองจึงยังไม่ครอบคลุมทุกด้าน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมเท่าที่เกิดขึ้นในช่วงการทดลองก็เพียงพอเป็นตัวอย่างให้เห็นรูปแบบที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยทดลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นนี้อย่างเต็มรูปแบบ โดยใช้เวลาดทดลองระยะยาวอย่างน้อย 1 ปีขึ้นไป ทั้งใน 3 ตำบลที่เป็นพื้นที่ทดลองในการวิจัยครั้งนี้และในตำบลอื่นๆ
2. ควรวิจัยและพัฒนาแนวทางการหาเงินทุนสำหรับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ
3. ควรวิจัยและพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุในด้านการบริหารจัดการแบบสมัยใหม่ที่เน้นการประสานงาน การทำแผนพัฒนา การบริหารแผนงานและโครงการ เป็นต้น
4. ควรวิจัยประเมินผลการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุโดยให้เป็นหน้าที่ของสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ จังหวัดเพชรบุรี

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2559. สนับสนุนโดย
กองทุนผู้สูงอายุคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: บริษัท ทีคิว พี จำกัด.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2560: Online). “สูงวัยสร้างเมืองด้วยกลยุทธ์ 5 อ 5 ก” สืบค้น
เมื่อ 4 ตุลาคม 2560 จาก <https://www.facebook.com/thaihealth/photos/a.10155029569383106.1073741981.144490368105/10155029570223106/?type=3&theater>.